

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
Федоренко Олександри Петрівни
на тему «Аудит ефективності діяльності мережевих ритейлерів»
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Згідно розпорядження факультету фінансів та обліку Державного торговельно-економічного університету № 166 від 12 грудня 2023 р. на кафедрі фінансового аналізу та аудиту ДТЕУ проведено публічну презентацію наукових результатів дисертаційної роботи Федоренко Олександри Петрівни.

Актуальність теми дисертації

В надскладних умовах воєнної агресії РФ та перманентної фінансової кризи останніх років, на шляху до Євроінтеграції, в Україні як економічні, так і соціальні відносини в державі трансформуються з високими показниками динаміки зазначених процесів. Випробування зазнають всі сфери національної економіки, і сфера товарного обігу, ритейлу, зокрема. В окреслених умовах на ритейл покладена не лише економічна, але й соціальна місія- майже безперервно забезпечувати населення товарами різних товарних груп, серед яких- значний асортимент товарів суспільного значення.

Згадані, складно переборні, обставини перманентної нестабільності й невизначеності спонукають науковців і практиків до пошуку нових, нестандартних, креативних та дієвих підходів до забезпечення ефективності діяльності ритейлерів, загалом, та мережевих ритейлерів, в першу чергу.

Від ефективності діяльності ритейлерів в Україні напряду залежить реалізація не лише економічної, але й соціальної місії державного управління. Зважаючи на той факт, що значна частка суб'єктів господарювання в Україні навіть до військового стану були стабільно збитковими, перебували «в тіні», власники та керівництво (СЕО) мережевих ритейлерів знаходяться в активному пошуку дієвого механізму: 1) забезпечення ефективності діяльності мережевого ритейлера; 2) якісного аудиту та оцінки ефективності діяльності мережевого ритейлера, який здатний забезпечити як професійних, так і непрофесійних користувачів інформації обґрунтованими, аналітично забезпеченими-

переконливими- висновками про об'єктивність, достовірність результуючої фінансової та нефінансової інформації щодо господарювання мережевого ритейлера.

Зважаючи на те, що нові часи вимагають інноваційних наукових концепцій і підходів до оцінки ефективності діяльності стратегічно важливих галузей та суб'єктів господарювання, а також відповідних практичних методик, відчутно зростають запити держави та пересічних (не лише професійних) користувачів інформації щодо інноваційних, науково обґрунтованих та практично апробованих, розробок з аналізу та аудиту (як зовнішнього, так і внутрішнього), які здатні забезпечити ефективне господарювання та управління мережевим ритейлом.

Ефективним інструментом забезпечення дієвого, результативного менеджменту мережевими ритейлерами може стати аудит ефективності, який на практиці реалізовує інноваційну концепцію ефективного використання зовнішнім (незалежним) аудитором результатів внутрішнього аудиту, але з такою імперативною складовою, як використання аудиторських доказів, наданих внутрішнім аудитором, яким зовнішній аудитор обґрунтовано довіряє, оскільки оцінює систему внутрішнього аудиту, як таку, яка є доведена ефективною. Для мережевих ритейлерів система внутрішнього аудиту повинна функціонувати перманентно на всю систему, а не для кожного окремого ритейлера.

Отже, дослідження теорії, методології та практики аудиту ефективності мережевих ритейлерів є, беззаперечно, **актуальним дослідженням**, спрямованим на застосування нових наукових розробок і кращих практик з аудиту ефективності діяльності мережевих ритейлерів. Зазначене обумовило визначення її мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Новизна дослідження та отриманих результатів

Серед найбільш важливих наукових результатів дисертаційної роботи Федоренко О.П., обґрунтовано необхідно відзначити такі:

1. Інноваційна концепція аудиту ефективності мережевого ритейлера для потреб професійних користувачів інформації, яка базується на ефективно алгоритмізованій та підтверджено якісній, відповідно до Стандартів внутрішнього аудиту Інституту внутрішніх аудиторів (ІА), системі внутрішнього аудиту. Важливо зауважити, що концепція спрямована на зростання довіри власників та CEO мережі до результатів її функціонування.

2. Теоретико-методологічні підходи до аудиту діяльності мережевих ритейлерів, які, на відміну загальноновизнаних підходів, базуються на аудиті ефективності, як концептуально пріоритетному виді аудиту для суб'єктів господарювання сфери товарного обігу. Зазначена розробка акцентує увагу саме на аудиті ефективності, як пріоритеті на так званім фінансовим аудитом, який, у свою чергу, ґрунтується не на результатах господарювання, а на фінансових показниках.

3. Концептуальні підходи до побудови системи якості аудиту мережевих ритейлерів, які, на відміну від існуючих наукових підходів, деталізовані чіткими критеріями: відповідальністю, якістю окремих послуг, етичними вимогами, людськими ресурсами, моніторингом тощо.

4. Теоретико-економічне обґрунтування та методичні підходи щодо інтеграції фінансової та нефінансової інформації в процесі компаративного аналізу в системі аудиту ефективності діяльності мережевого ритейлера, які дозволять комплексно й об'єктивно оцінити ефективність діяльності мережевого ритейлера, оскільки нефінансові показники суттєво впливають на об'єктивне відображення стану діяльності суб'єкта господарювання, але не враховуються «традиційними» методиками аналізу та аудиту.

5. Науково-методичні засади комплексного компаративного аналізу мережевих ритейлерів в частині модифікації методів суми місць і відстані від еталону, які, на відміну від загальноновизнаних теорії та практики, дозволяють здійснювати комплексну оцінку ефективності діяльності мережевих ритейлерів з використанням показників з різними одиницями виміру та «направленості».

6. Теоретико- методичні підходи та алгоритмізація процесу документування аудиту ефективності діяльності мережевих ритейлерів, які, на відміну від існуючих підходів, доповнені і конкретизовані розробленим регламентним робочим документом- Меморандумом аудиту ефективності мережевого ритейлера, що напряму впливає на: 1) якість аудиту ефективності діяльності мережевого ритейлера; 2) оптимізує інформаційні потоки суб'єкта аудиторської діяльності- аудиторської фірми; 3) підвищує шанси аудиторської фірми отримати схвальну оцінку якості аудиторських послуг з боку професійного регулятора ринку.

7. Теоретико-методологічне обґрунтування організаційно-інформаційної моделі аудиту ефективності діяльності мережевих ритейлерів, яка, на відміну від загальноновизнаних наукових підходів, враховує оцінку ефективності внутрішнього аудиту мережевого ритейлера, що, в результаті, підвищує якість та ефективність незалежного зовнішнього аудиту.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в розширенні парадигми економічної науки щодо такої категорії, як «ефективність» та конкретизованої похідної від зазначеної категорії - поняття «аудит ефективності» - в частині їх адаптації до потреб користувачів інформації, в першу чергу, власників та СЕО мережевих ритейлерів. Крім того, відповідно до представленої Федоренко Олександрою Петрівною наукової концепції, науковий тезаурус доповнений конкретизованим здобувачкою підходом щодо визнання суб'єкта господарювання мережевим ритейлером: так, під ним необхідно розуміти материнське та дочірні підприємства роздрібної торгівлі, об'єднані спільним брендом та стратегією розвитку, в сумарній кількості не менше трьох структурних одиниць.

Представлена інноваційна концепція аудиту ефективності базується на поетапному представленні інформації, яку, зрештою, повинен отримати на свій запит незалежний зовнішній аудитор. Імперативами такої концепції є: 1) оцінка зовнішнім аудитором ефективності системи внутрішнього аудиту за чіткими критеріями, відповідно до Стандартів внутрішнього аудиту Інституту внутрішніх аудиторів; 2) підрозділ внутрішнього аудиту перманентно функціонує в єдиному центрі, без розмежування на структурні підрозділи ритейлерів; 3) наявність синергетичного ефекту від оптимізації інформаційних потоків всього аудиторського процесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні та методологічні положення дисертаційної роботи Федоренко О.П., доведені до рівня конкретних методик і рекомендацій для мережевих ритейлерів та аудиторських фірм, які їх перевіряють, обґрунтовано можуть слугувати науковим базисом та методичним підґрунтям для реального сектору економіки. Так, здобувачкою впроваджено результати наукового дослідження у практичну діяльність мережевих ритейлерів, аудиторських фірм, професійних організацій та в освітній процес закладу вищої освіти:

1. *Ритейлерів-*

1.1. ТОВ «АЛЬФА ЗАБАВА» (довідка № 007/07/08/2023 від 7 серпня 2023).

1.2. ТОВ «ІНТЕРМОЛ» (довідка № 15/27/04-2023 від 27 квітня 2023).

1.3. ТОВ «АМАДЕО» (довідка № 03/27/04-2023 від 29 травня 2023).

1.4. ТД «Крафт ДЕКЕНСІСТЕМ УКРАЇНА» (довідка № 14-5-23 від 22 травня 2023).

1.5. ТОВ «Агроіталіко» (довідка № 03/01/09-2023 від 1 вересня 2023).

1.6. ТОВ «ОСД СХІДНА ЄВРОПА» (довідка № 14/05/09-2023 від 5 вересня 2023).

1.7. ТОВ «ОРТОСАНІТ ДІФФУЖИОН» (довідка № 01/30/09/23 від 30 серпня 2023).

2. *Аудиторських фірм-*

2.1. Аудиторської фірми «Grant Thornton» (довідка № 327/В-7 від 30 серпня 2023).

2.2. Аудиторської фірми «Альта» (довідка № 12-07-2023 від 10 липня 2023).

3. *Професійної громадської організації «Ресурсний Центр»* (довідка № 1-04-2023 від 20 квітня 2023).

4. *В навчальний процес закладу вищої освіти-* Державного торговельно-економічного університету (довідка № 2250/22 від 12 грудня 2023).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дослідження

Наукові положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, повною мірою є обґрунтованими, достовірними й логічними. Обґрунтованість отриманих наукових результатів підтверджується значним обсягом опрацьованих інформаційних фахових джерел та фактографічної інформації, їх критичним професійним аналізом з наведеними конкретними узагальненнями, висновками і рекомендаціями; застосуванням низки наукових методів пізнання, а також обговоренням пропозицій у формі диспуту на науково-практичних конференціях різного рівня.

Завдання, окреслені відповідно до мети дослідження, у сукупності формують важливу наукову та науково-прикладну проблематику, орієнтовану на оптимізацію теоретичної та методичної бази для організації аудиту ефективності діяльності мережевих ритейлерів. Вивчення змісту дисертаційної роботи дозволило зробити висновок про досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань.

Результати дисертаційної роботи достатньою мірою аргументовані, що підтверджується всебічним оглядом фахових наукових робіт вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з питань організації ефективності діяльності мережевих ритейлерів, використанням національних нормативно-правових актів, міжнародних стандартів внутрішнього та зовнішнього (незалежного) аудиту, матеріалів науково-практичних конференцій і публікацій в наукових і періодичних виданнях (зокрема в НМБ «*Web of Science*»). Достовірність

результатів дослідження підтверджується методами наукового пізнання, що застосовувались здобувачем.

Дисертаційна робота написана у логічному взаємозв'язку розділів та підрозділів, містить послідовно досліджені питання, які відповідають визначеним завданням дослідження. Структура та зміст дисертації дозволяють зробити висновок про комплексний системний та науковий характер дослідження. Для вирішення завдань, окреслених у дисертаційній роботі, використано сучасні методи наукових досліджень, серед яких: гносеологічний метод; бібліографічний і бібліометричний аналіз; індукцію, дедукцію; методи теоретичного узагальнення і порівняння; метод комплексності; метод аналогії; методи формалізації та символічної логіки; метод узагальнення; системно-структурний метод тощо. У дисертаційній роботі розділи та підрозділи взаємоузгоджені, логічно пов'язані.

Апробація результатів дисертації

Основні положення та результати дисертації впродовж 2019–2023 рр. доповідались, обговорювались та отримали схвальну оцінку на конференціях різного рівня, круглих столах та бізнес-форумах. Зокрема таких, як:

- всеукраїнська науково-практична конференція «Фінансова політика як складова економічного розвитку» (Київ, 15–16 квітня 2020 р.);
- VI Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 20-річчю кафедри аудиту «Сучасна парадигма в умовах сталого розвитку» (Київ, 10 грудня 2020 р.);
- IV International Scientific Congress «Society of Ambient Intelligence – 2021» (Кривий Ріг, 25 березня 2021);
- Всеукраїнський круглий стіл «Антикорупційний аудит у подоланні еко-тривожності як наслідку Чорнобильської катастрофи» (Київ, 11 березня 2021);
- XIV Міжнародний бізнес-форум «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу» (Київ, 23 березня 2023 р.);
- Всеукраїнський круглий стіл «Незалежний аудит в антикорупційній системі відкритого суспільства». (Київ, 9 листопада 2023 р.)

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичних планів наукових досліджень кафедри фінансового аналізу та аудиту Державного торговельно-економічного університету за темами науково-дослідних робіт:

- № 718/20 «Аналіз та аудит розвитку торговельної мережі в умовах кризи, викликаній SARS-COV-2» (на замовлення аудиторської фірми «Альта») (розробка методичних рекомендацій з аналізу та аудиту розвитку торговельної мережі в умовах кризи, викликаній SARS-COV-2.);

- «Праксеологія аналізу та аудиту в системі економічної безпеки України» (номер державної реєстрації– 0119U100623), в межах якої здійснено узагальнення та систематизацію наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека», на основі чого виділено його характеристики залежно від рівня державного управління; досліджено основні компоненти економічної безпеки країни: інституціональну, фінансову, макроекономічну, соціально-демографічну, зовнішньоекономічну, енергетичну, інфраструктурну; здійснено систематизацію нормативно-правового забезпечення економічної безпеки в Україні;

- «Комплексний аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах диджиталізації економіки», в межах якої розроблено імперативи комплексного аналізу діяльності суб'єктів господарювання з використанням інтегрованої системи фінансових і нефінансових показників;

- «Антикорупційний аудит як імперативний інструмент підвищення обороноздатності та відновлення економіки України», в межах якої досліджено правове та інституціональне забезпечення антикорупційного аудиту в ЄС та Україні;

- «Антикорупційний аудит підприємств критичної інфраструктури та суспільного значення» (номер державної реєстрації – 0123U101987), в межах якої досліджено соціальний, економічний та екологічний потенціал антикорупційного аудиту підприємств критичної інфраструктури та суспільного значення; обґрунтовані критерії визнання підприємств критичної інфраструктури та суспільного значення. Здійснено професійну компаративно-інтегральну оцінку діяльності підприємств критичної інфраструктури та суспільного значення в Україні;

- «Гендерний аудит як ключовий інструмент запобігання та протидії дискримінації в умовах глобалізаційних трансформацій», в межах якої проаналізовано стан дотримання суб'єктами господарювання гендерної

політики, здійснено аналіз стану паритетної оплати праці чоловіків і жінок та прогноз рівня середньої заробітної плати в Україні, і сфера ритейлу;

Особистий внесок здобувача полягає у виборі теми дисертації, обґрунтуванні та формулюванні мети, об'єкту, методів досліджень, визначенні завдань наукового дослідження, формулюванні місії, визначенні закономірностей та прогнозуванні розвитку аудиту ефективності діяльності мережеских ритейлерів, проведенні теоретичного обґрунтування та апробації отриманих наукових результатів, обробці одержаних даних, узагальненні та формулюванні висновків.

Комплексне, поетапне, системне наукове дослідження проводились на кафедрі фінансового аналізу та аудиту Державного торговельно-економічного університету.

У наукових роботах, опублікованих у співавторстві здобувачу належать формулювання основних ідей, організація та проведення досліджень, аналіз отриманих даних, формулювання висновків.

Порівняльна характеристика предмета дисертаційної роботи з аналогічними роботами

Попередньо захищені дисертації за спорідненою тематикою:

1. Копотієнко Т.Ю. Внутрішній аудит витрат підприємств ресторанного господарства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2017.
2. Копчикова І.В. Облік і контроль товарних втрат торговельних мереж: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2018.
3. Костюк Б.В. Податковий аудит діяльності суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2018.
4. Мисюк В.О. Облік та аудит витрат на маркетингові комунікації підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2018.
5. Назарова К.О. Синергія внутрішнього та зовнішнього аудиту : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, 2016.
6. Нежива М.О. Аудит ефективності формування фінансових резервів: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2017.
7. Носач Н.М. Облік і аналіз реалізації товарів в підприємствах торгівлі: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Харків, 2019.
8. Ріпа Т.В. Аналіз і аудит конкурентоспроможності підприємств торгівлі: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2018.

9. Тичук Т.О. Оцінка об'єктів бухгалтерського обліку (на прикладі підприємств торгівлі) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2020.
10. Шавлюк А.О. Аудит ефективності. ділового партнерства: автореф. дис.... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2016.

Відмінність наукових положень дисертаційної роботи від попередньо захищених дисертацій полягає в тому, що генеральна гіпотеза, мета, завдання, напрями дисертаційного дослідження Федоренко О.П. не співпадають із вищезазначеними дисертаційними роботами. Вказані дослідження є дотичними до дослідження Федоренко О.П., але вони не акцентують увагу саме на аудиті ефективності мережевих ритейлерів та не враховують євроінтеграційний напрям розвитку України; а особистий внесок визначено у науковій новизні одержаних результатів.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Відзначаючи позитивні сторони роботи, варто звернути увагу на певні рекомендації, а саме:

1. У дисертаційній роботі доволі ґрунтовно розкриті питання ефективності та аудиту ефективності діяльності мережевих ритейлерів; проте доцільно було б більш аргументовано викласти питання оцінки соціального ефекту від впровадження аудиту ефективності діяльності мережевих ритейлерів.

2. Впродовж усіх розділів дисертації здобувачка акцентує увагу на аналітичному забезпеченні аудиту ефективності мережевих ритейлерів, проте якість роботи покращилась би, якщо б дисертантка висвітлила і інші види аудиторських процедур.

3. В роботі Федоренко О.П. акцентувала увагу на розбіжностях аудиту ефективності та фінансового аудиту, але доречно було б конкретизувати чи стосується це саме мережевих ритейлерів, чи суб'єктів господарювання, загалом.

Проте висловлені зауваження та побажання, загалом, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам, що представляються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота Федоренко О.П. на тему «Аудит ефективності діяльності мережевих ритейлерів» (науковий керівник: доктор економічних наук, професор Назарова К.О.) є завершеною науковою працею, в якій отримано

нові обґрунтовані результати. Дисертаційну роботу виконано на достатньо високому рівні, її результати мають наукову новизну і практичну значимість. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в наукових фахових виданнях, оприлюднювались на науково-практичних конференціях. Дисертаційне дослідження відповідає обраній темі, розкриває її суть та підтверджує, що автором повністю вирішено поставлені у роботі завдання.

ВИСНОВОК:

Розглянувши дисертацію Федоренко Олександри Петрівни на тему «Аудит ефективності діяльності мережевих ритейлерів» та наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях із співавторами, а також за результатами публічної презентації результатів наукових досліджень на кафедрі фінансового аналізу та аудиту ДТЕУ, вважаємо, що робота актуальна, являє собою самостійно виконану наукову працю, має наукову новизну та практичну цінність.

Всі ідеї, наукові концепції та матеріали наукових досліджень розроблені та виконані здобувачем особисто, не містять текстових запозичень інших авторів без посилання на джерело. Всі публікації та дисертаційна робота виконані Федоренко О.П. із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Дисертаційна робота на здобуття ступеня доктора філософії відповідає наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 року та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Головуючий
на засіданні кафедри
фінансового аналізу та аудиту,
д.е.н., проф.
14 грудня 2023 р.

Ірина ПАРАСІЙ-ВЕРГУНЕНКО